

Till innehållet

SVENSK JAKT

Gästkrönika: Rovdjuren, gräsätarna och mångfalden

26 mars, 2013

Vid ett seminarium kring vilt- och viltforskningshistoria i Stockholm i mitten av februari diskuterades bland annat att vargen kan påverka den biologiska mångfalden negativt. Viltforskaren Carl-Gustaf Thulin, som talade om detta vid seminariet, utvecklar här sitt resonemang i ämnet.

• [Artikeln om seminariet finns att läsa här.](#)

Rovdjuren, gräsätarna och mångfalden

Många av våra inhemska rovdjur har tack vare senare decenniers skydd från jakt och miljögifter haft en positiv populationsutveckling. Detta gäller de stora rovdjuren varg, björn och lo, men även mängden järv har ökat.

Många andra viltstammar har också haft en positiv utveckling, kanske i synnerhet vildsvinet, men även dov- och kronhjort ökar i antal, medan älg och framförallt rådjur minskat något sedan 80- och 90-talets toppnoteringar.

Ur ett helhetsperspektiv finns det dock en grupp som minskat de senaste hundra åren, nämligen de stora gräsätarna. Detta beror inte på att mängden vilda gräsätare minskat. Tvärtom, som framgår ovan har mängden dovhjort, vår mest utpräglade vilda gräsätare, ökat såväl numerär som utbredning. Dessutom har under senare år det icke-inhemska vildfåret mufflon tillkommit som ett intressant tillägg i faunan.

De arter som minskat sedan förra sekelskiftet är de tama gräsätarna på lösbete i landskapet. Denna förlust överstiger vida tillkomsten av vilda gräsätare.

Lösbetesdrift, motsvarande fäbodbruk, var den vanligaste och kanske en av de viktigaste landskapsdanande verksamheterna för 100 år sedan. Tillsammans höll betesdjur och människor landskapet öppet på ett sätt som även gynnade många andra arter som trivs i hag- och betesmark och på hävdade och betade marker.

Detta öppna landskap, och den biologiska mångfalden som var (och är) knuten till det, har alltså minskat i takt med att lönsamheten av lågintensivt brukande som lösbetesdrift minskat.

Under 1900-talet har mängden hag- och ängsmark minskat konsekvent. Detta till förmån för skog. På de 90 år som Riksskogstaxeringen bedrivit sin verksamhet har mängden skog fördubblats. De tillkommande skogarna består till största delen av gran och tall, och är i många fall fattiga på biologisk mångfald.

Den mångfald som är knuten till det öppna landskapet har alltså inte ersatts av mångfald i skogsmiljö. Tvärtom, även många skogsbundna arter minskar i antal.

Vi har idag en situation där biologisk mångfald knuten till ett öppet landskap drivet av lågintensivt brukande med lösbetesdrift minskar. I någon mån kan denna av människan drivna verksamhet ersättas med vilda gräsätare, som dovhjort och mufflon. Båda dessa arter är dock icke-inhemska arter, och mufflon är inte ens godkänd som en del av den svenska faunan.

Det är även möjligt att återinföra arter som exempelvis visent, europeisk bison. Visenten är den enda återstående, stora

Carl-Gustaf Thulin

gräsätaren i Europa. Dess nära släkting uroxen är utdöd, och likaså tarpanen, en vildhäst som tidigare fanns i norra Europa. Visenten är en relativt utpräglad gräsätare, och har dessutom funnits i Sverige tidigare, om än för cirka 7.000 år sedan.

Än viktigare är kanske att åter få ut våra tamdjur på bete på ängar, i hagar och skog. Ökade mängder kor, hästar, får och getter bidrar till att hålla landskapet öppet och variationsrikt. Ökande mängder växtätare, tama såväl som vilda, är även viktiga matresurser.

Andra viktiga, ekosystemupprätthållande arter som bör nämnas i detta sammanhang är den semi-domesticerade renen och bäver. Den senare en art som anlägger dammar och våtmarker helt utan ekonomiska bidrag.

Om de stora rovdjurens återkomst orsakar en minskning av vilda och tama betesdjur i landskapet, så är det rimligt att anta att förlusten av biologisk mångfald knuten till dessa betesdjurs ekosystemfunktion i det öppna landskapet kommer att fortsätta.

Vargens bidrag är marginell i detta sammanhang, men kan regionalt bli den faktor som tippar annan verksamhet över ända.

Alla arter bidrar på sitt vis till den biologiska mångfalden, men de som gynnas av stora rovdjur är inte de som i första hand är hotade i dag. Det är alltså rimligt att vi har en viltförvaltning som möjliggör lösbetesdrift av ren och tamboskap, samt genom stödutsättningar, återintroduktioner och en anpassad jakt gynnar de vilda gräsätarna.

Mest angeläget är dock att vi lyfter blicken från detaljer om olika arters relativa betydelse mot de långsiktiga problemen för den biologiska mångfalden. Dessa orsakas i första hand av fortgående rationaliseringar och effektiviseringar inom konventionellt skogs- och jordbruk.

Det är viktigt är att alla får plats i ett vildare Sverige, en mångfald av såväl folk som få.

Carl-Gustaf Thulin

Centrum för vilt- och fiskforskning, SLU

Läs även:

• **Vargen kan minska biologisk mångfald**

Skapad 2013-03-26 Ändrad 2013-03-26 Ansvarig redaktör: Svensk Jakt

Svenska Jägareförbundet, Öster Malma, 611 91 Nyköping Tel:077-1830 300 Webbkartor Prenumerera